

Skrb in Smrt.

Igrokaz v dveh dejanjih. Po I. Božiču za oder priredil Juraj Pangrac.

Osebe: *Sv. Peter* in *Pavel*; *Skrb*, uboga starka; *Smrt*; dva dečka: *Tinče* in *Jančo*; stric *Marko*; hlapec *Čaka*; *sosedje*. Godi se pri *Skrbi* nad vasjo.

Prvo dejanje.

(Pozorišče: Za veliko, lepo hruško siromašna koč. Pred koč je postavljena klopca.)

1. prizor.

(Mračí se. *Sv. Peter* in *Pavel* prihajata h koči v jutrovske obleke, s torbo čez ramo in palico v roki.)

Sv. Peter. Še tukaj poizkusiva. Če pa naju še tukaj odpode, potem pa prenočiva pod milim nebom. Ne boj se, *Pavel*! Zemlja bo nama zrahljala posteljico, in travica bo naju odela. In Oni, ki golobčkom daje zavetja, bo gledal na naju s skrbnim očesom, in varna bova pred zvermi.

Sv. Pavel. Prav govoriš, *Peter*! Pa poglej, ta hiša je videti siromašna. Streha ji je slamnata in vsa razdrta. Skoro bi ne verjel, da biva v tej hiši živa duša. — Ali jaz sem upehan, upehan; dalje ne morem. (Omahne na zemljo.)

Sv. Peter. Potolaži se, brate! Tebi moram izprosiť grížljaja kruha in par požirkov vode ter kak kótiček pod streho, če grem prav križem sveta za njim. (Naglo stopi h koči ter potrka na duri. Venkaj pride *Skrb*.)

2. prizor.

Skrb. Kaj bi rada?

Sv. Peter. Če Boga poznaš in moliš, privošči nama, ljuba žena, kak kótiček v svoji hiši, da se odpočijeva od dolgega pota in da bova vsaj pod streho. Slabo vreme je zunaj. Dozdaj ni naju nihče hotel pod streho.

Skrb. Tako je, tako! Siromaka dandanes vsak izpod strehe tira, ko bi ga tudi videl v največji potrebi in sili. — Ostanita le tukaj. Kar imam, to vama rada dam; česar pa nimam, tega vama tudi dati ne morem.

Sv. Pavel (prišedši bliže). Midva sva popolnoma zadovoljna, da naju pustiš le pod streho; saj drugega ni treba.

Skrb. Odložita torej svoji torbi v kot in sedita na klop, povrnem se koj. (Odide.)

3. prizor.

Sv. Pavel (Petru na uho). Ta je pa usmiljena, ta!

Sv. Peter (bolj tiho). Siromaki so navadno dobrega srca, ker vedo, kako hudo je uboštvo. (Odložita torbi v kot.)

4. prizor.

Skrb (s hlebom kruha in vrčem vode).

Sv. Peter. No, povej nama, dobra žena, kako ti je ime, da te veva po imenu poklicati.

Skrb (položivši kruh in vodo pred potnika). *Skrb* me imenujejo. — No, pa le jejta in pijta!

Sv. Peter (vzame naglo hleb ter ga razlomi). O, hvala, hvala, dobra *Skrb*!

Sv. Pavel (grabeč po kosih in držeč vrč v roki). Bog ti plačaj, usmiljena žena! (Oba slastno uživata kruh in vodo.)

Skrb. Kako bi vama rada malo bolje postregla! Da bi ne grizla suhega kruha, bi vama kaj rada dala kako hruško za prigrizek; ali moja hruška, dasi je jako rodovitna in polna, nima ni ene zrele hruške, ker to, kar dozori, hitro ljudje pokradejo.

Sv. Peter. O, da si dala le kruha in vode; kako sva ti hvaležna!

Sv. Pavel. Pa še prav zares! Tvoj kruhek je dober, kakor sam med in mleko. O, Bog ti poplačaj!

Sv. Peter. *Skrb*, s čim naj obdarujeva tvojo dobroto?

Skrb. E, kaj bi tisto! — Saj nas veže vendar krščanska dolžnost, da pomagamo bližnjemu, če je v potrebi!

Sv. Peter. Je že res to! Ali tudi midva bi rada kaj dobrega storila tebi, ki si dobra in usmiljena do naju. — *Skrb*, povej nama, kar hočeš, pa ti izpolniva.

Skrb (naglo). Kako, kako si rekel? Kar hočem, pa mi izpolnita?

Sv. Peter. Da, kar hočeš! — Viš, če imaš kako posebno željo, pa jo nama razodení, in zgodilo se bo, kar želiš.

Skrb (v zadregi). Hm, pa bo res tako?

Sv. Peter. Res, res!

Skrb. Hm, pa gotovo res? Tako gotovo, kakor je Bog v nebesih gotovo?

Sv. Peter. Zaupaj, *Skrb*, in ne izkušaj! — Kar reci, in zgodilo se bo po tvoji želji.

Skrb. Hm, pa ko bi želela, da bi se izpremenila voda v tem vrču v vino; ali bi se?

Sv. Peter. To je gotovo!

Skrb. In ko bi še kaj več želela?

Sv. Peter. Pa se bo še kaj več zgodilo! — Le zaupaj in povej!

Skrb. Tak' tako! (Premišljevaje.) Že-lim, že-lim, že-lim (naglo), da zgrabi moja hruška vsakega, ki spleza nanjo, da bi kradel sadje, in ga tako dolgo drži, da jaz pridem in mu dopustim, da zleze z nje.

Sv. Peter in *Pavel* (se smehljajoč spogledata, kakor da bi hotela reči, da je vendar nespametno, da si ni *Skrb* kaj boljšega izvolila. Nato pa rečeta:) Naj pa bo tako!

Skrb (vsa vesela). Ha, zdaj jim bom pa že pokazala tem tatovom tatin-skim! Zdaj jim bom pa že pokazala!

(Zavesa pade.)

Drugo dejanje.

(Drugi dan. Prizorišče kot v I. dejanju.)

1. prizor.

Skrb (z motiko na rami in s košaro v roki). Sveta moža sta odšla. Bog jima daj dobro! — Ko bi le tudi res bilo, kar sta mi obljubila! Eh, da imam tako malo vere! Gotovo se bo tako zgodilo, kakor sta mi obljubila, gotovo! Saj sta to sveta moža, poslanca božja; in kar taki rečejo, je res, kakor da bi pribil. Eh, res bo, res! Hruška bo vsakega zgrabila, ta moja hruška, kdor bo splezal nanjo. — Pa moram iti malo po polju pogledat; treba bo že skoro za južino pripraviti; e, tri krompirčke, in moja južina je v kraju! — Ko pa pridem s polja . . . Ko pa pridem s polja — ha-ha-ha-ha! — tedaj bo pa že vpila kaka sraka tatinska na hruški! O, le vpije naj, ha-ha-ha-ha! — o, le vpije naj, da se ji razklenejo čeljusti! O, le vpije naj, ha-ha-ha-ha! (Odide.)

Tinče (ki je tačas, ko je starka govorila, prišel, da bi kradel hruške; ko pa zagleda *Skrb*, se skrije za grm ter kuka izza grma nanjo. Kadar se ona obrne proti grmu, ta naglo počene; sicer pa vedno škili preko grma na hruško. Ko pa *Skrb* odide, steče pred hruško.) — Zdaj (se udari ob koleno) je pa dobro! *Skrb* je odšla na polje! Le urno na hruško, da poberem, kar je zrelega! (Spleza na hruško. Veje ga zgrabijo. Prestraši se.) Kaj pa to? Uh-no! — Jejhata! Jejhata! Jejhata! — Doli, doli! — U-jej! Doli, doli! — U . . . (joka in kliče „doli!“)

2. prizor.

Fanko (priteče). Tinče, Tinče, ne vpij tako, starka te bo slišala, je šla na polje. — Kaj si se zbodel, kali? — Vrzi mi par hrušk doli, vrzi! — Ti si pa res znorel! (Spleza na hruško. Veje ga zgrabijo. Silno se prestraši.) Kaj pa to? Uh-no! — Jejhata! Jejhata! Jejhata! — Doli, doli! — U-jej! Doli, doli! — U . . . (jokata oba in kličeta „doli, doli!“ — „Pomagajte, pomagajte!“)

3. prizor.

Stric Marko (pride in zlasa dečka, ki za trenutek obtihneta.) Lej ju, nesramnežev! Nimata doma kaj jesti? (Roka se sprime dečkovih las. Prestrašeno.) Kaj, ali je začarano? — Jaka, Jaka, pomagaj! (Zdaj vpijejo vsi trije, stric Marko in oba dečka, vsak po svoje.)

4. prizor.

Jaka (z bičem). Da si še ti tat! Sram te bodi! Doma ti gnijejo hruške, pa greš tej siroti krast! (Udari z bičem po Markovem hrbtu.) Sram te bodi! (Bič se sprime hrbta, in Jaka ne more stran.) — Kaj pa to? — Hm, ali je začarano? — Kljukčev stric, pomagajte, pomagajte! (Kliče na pomaganje.)

5. prizor.

(Na to strašno vpitje prilete sosedge, a nobeden se ne upa k drevesu, ampak vsi se čudijo in prekrizujejo in strme čakajo, kaj bo.)

6. prizor.

Skrb (z jerbasom in motiko. Ko zasliši vpitje, obstoji in pogleda na hruško; kakor da bi ne videla prav, देने roko nad oči in še enkrat pogleda. — Oči se ji zasvetijo, veselje jo navda, ko vidi na lastne oči, da se je zgodilo, kar je tako želela, in kar sta ji obljubila sveta moža. — Odloži jerbas in motiko. Kažoč na hruško, vzklika vsa iz sebe:) Viš jih, viš jih! (Med smehom prikoraca do hruške, venomer nanjo kažoč in govoreč: „Viš jih, viš jih!“)

Sosedge. *Skrb*, usmili se jih, veliko trpe!

Skrb. O, le trpe naj; zakaj mi pa kradejo sadje. (Proti hruški.) Viš jih, viš jih, ha-ha-ha-ha!

Jaka. Poslušaj, *Skrb*, drugače je. Zjezilo me je, več, da krade še ta starina, stric Marko, ki ima doma na koše hrušk, pa sem mu jo primazal z bičem. Tvoje hruške so mi toliko mar kot lanski sneg. H, menda toliko si bom pa še prislužil, da se bom preživel s poštenim delom, h!

Skrb. Verjamem. Jaka, ti si pošten. Hruška, spu-sti ga!

Jaka. Ali me še drži? — Nič več! — Bežimo! (Zbeži on in nekaj sosedov.)

Stric Marko (jezno). Grda baba, ti si čarovnica!

Sosedge (se spogledajo). Čarovnica je, čarovnica je!

Stric Marko. Grda baba, kaj pa mene ne izpustiš? Saj nisem medved, da bi moral biti ukovan tukaj-le pred teboj! Reci naglo, da me hruška izpusti, da bom rešen, čarovnica grda!

Skrb. O-ho! Boš moral že malo drugače govoriti, ljubi stric Marko, če boš hotel rešen biti!

Stric Marko. No-ja, h! Ta dva, ki sta hruške kradla, sem malo zlasal, pa me prikleplješ semkaj!

Skrb (zase). Že lepše govori! (Stricu.) No, pa naj bo, saj vem, da si poštenjak, hruška, spusti — ga!

Stric Marko. Tako, zdaj sem prost! Ta baba je čarovnica! (Zbeži.)

Sosedge. Ta baba je čarovnica! (Zbeže.)

Skrb (dečkoma). Hruška, če sta oba kradla, pa oba drži, pa naj oba visita! (Janka spusti hruška, da lopne na tla.)

Tinče in Fanko. O-jej!

Skrb (kažoč na Janka). Ta je dober, ta ni kradel.

Fanko (pobirajoč se s tal). Teta, ljuba teta, povejte, recite, naj grem domov!

Skrb. Pa mi boš še hruške kradel, a?

Fanko. Nikoli, nikoli več!

Skrb. Pa mi boš še na hruško plezal, a?

Fanko. Nikoli, nikoli, nikoli več!

Skrb. Tak' pa pojdi zdaj!

Fanko. Tak' pa pojdi zdaj! (Zbeži.)

Skrb (gre okolo hruške, kimajoč z glavo). No, vidiš, vidiš. Lej, lej! Ti si gori! — Tega bi pač ne verjela, tega bi pač ne verjela, da hodi tudi Tinetovega Tineta Tine po moje hruške, da je tudi Tinetovega Tineta Tine — tat; nak, tega bi ne verjela, nak, ne bi verjela, ko bi ne videla na lastne oči! — Hruška, le drži ga!

Tinče. Oh, teta, spustite me doli!

Skrb. Kaj, da bi te doli spustila? O-ho, tega pa že ne! Če si gor lahko prilezel, boš že tudi dol; saj dol se lažje gre ko gor. Ali si me razumel? — Le visi na hruški, da boš vedel, kaj se pravi moje hruške krasti; o, le visi! (Hoče oditi.)

Tinče. Oh, teta, ljuba teta, postojte, počakajte, vam bom nekaj povedal!

Skrb. Nič, le visi! (Gre.)

Tinče. Vam bom o hruški povedal, postojte, počakajte!

Skrb. O hruški? — Kaj pa? — No, pa povej!

Tinče. Teta, recite, recite: „Hruška, spusti ga!“ Ne morem drugače povedati.

Skrb. O-ho, boš še počakal! Le visi in sklepeči na hruški, in črni vrani naj ti izkljujejo tatinske oči!

Tinče. Teta, teta, oh, ljuba teta! Vam bom kozo napasel, drv pripeljal, vode prinesel — —

Skrb (obstoji). Kaj si rekel, vode prinesel?

Tinče. Vode prinesel, drv pripeljal, kozo napasel!

Skrb (tiho). Saj ni tako napačen ta Tinče, saj vem, da ni. (Tinčku). Lej, gori bi te pustila —

Tinče. O-jej! Gori pustila —

Skrb. Da bi nič ne jedel —

Tinče. O-jej! Da bi nič ne jedel —

Skrb. Nič ne pil —

Tinče. O-jej! Nič ne pil —

Skrb. Da bi te strašil tisti dimnikar ponoči —

Tinče. O-jej, o-jej!

Skrb. Ki je oni dan zamrl —

Tinče. O-jej, o-jej, o-jej!

Skrb. Ali jaz sem tudi usmiljena, kar je prav.

Tinče. O-jej! — A-ha usmiljena! Res je, kar je prav!

Skrb. Boš drv pripeljal?

Tinče. A-hm, bom!

Skrb. Kolikrat?

Tinče. A-hm!

Skrb. Trikrat?

Tinče. A-hm, trikrat! — Teta, spustite me doli!

Skrb. Saj lahko lezeš na kviško, v kreber!

Tinče. A-hm! Teta, spustite me!

Skrb. Boš kozo napasel?

Tinče. A-hm! Teta, spustite me!

Skrb. Kolikrat.

Tinče. Sedemkrat! Oh, spustite me!

Skrb. Boš vode prinesel?

Tinče. A-hm! Teta, ljuba teta, spustite me doli!

Skrb. Kolikrat?

Tinče. Trinajstkrat. Oh, teta, spustite me vendar!

Skrb. Pa v škaflu?

Tinče. A-hm!

Skrb. Ne v vrču!

Tinče. A-hm! Oh, teta!

Skrb. Pa nikoli več na mojo hruško plezal?

Tinče. Nikoli več! Teta, spustite me!

Skrb. Pa nikoli več mojih hrušk pobiral?

Tinče. Nikoli, nikoli več! Oh, teta, spustite me doli!

Skrb. Pa nikoli več mojih hrušk jedel?

Tinče. Nikoli, nikoli, nikoli več! Oh, teta, spustite me! Bom drv privlekel, kozo napasel, vode prinesel v škaflu, ne v vrču . . . O-jej, teta, o-jej! Spusti-te me vendar!

Skrb. (zategnjeno). Hru-ška —

Tinče. Oh, teta!

Skrb. Izpu —

Tinče. Oh, teta, ljuba teta!

Skrb. Izpu-sti — ga! (Pri „ga“ pade Tinče na tla. Črez nekaj trenutkov vstane, se ogleda okolo sebe in uvidevši, da je prost, vzdihne prav globoko „oh!“ ter zbeži. Skrb vpije za njim.) Boš privlekel, boš napasel, boš prinesel — a? (Tinčeta pa že nikjer ni. Skrb vzame jerbas, sede h klopici ter začne strgati krompir.)

7. prizor.

(Vrata v vežo so odprta.)

Smrt (pride od zadaj v hišo in potrka na vežne duri).

Skrb. Tukaj sem, tukaj! (*Smrt* pride počasi pred kočo. *Skrb* se je grozno prestraši. *Krompir* ji pade iz rok. *Skoči* za nekaj korakov v stran.) *Smrt* je! — Pome je prišla! — (Pomišlja, gledajoč na hruško in *Smrt*. *Hipoma* se ji zjasni čelo. Naglo.) Pome je prišla. Ne dobi me pa ne! (Stopi vesela k *Smrti* in jo preprijazno nagovori.) Dolgo te ni bilo, dolgo te ni bilo; o, da si le prišla, da si le prišla! Le kar sedi, da se dogovoriva.

Smrt. (prav počasi in debelo). Ti si me tako mirno sprejela, in vendar se me drugi ljudje tako jako boje.

Skrb. Zakaj bi se te bala, zakaj bi se te bala? — Dosti imam nehvaležnega sveta, pač si mi že dobro došla.

Smrt. Prav, prav, starka! (Jo prime za roko.) Hajdi torej z menoj!

Skrb (previdno se oprostivši Smrtine roke). Rada pojdem s teboj, toda izpolni mi poprej le še eno željo. Rada bi namreč še enkrat okusila svojih hrušk, ki so mi bile edino blago.

Smrt. Ako ne želiš nič več, starka, pojdi drage volje ponje.

Skrb. Oh, kako sem stara in slaba, kako neki zlezem na drevo, sosedge so pa čudni ljudje. Ali ne bi hotela ti tako dobra biti, da zlezeš na drevo, pa mi prineseš eno hruško?

Smrt. To ti pa že storim. (Gre k hruški.)

Skrb (gleda za Smrtjo. Ko pa ta spleza na hruško, se zasmee Skrb vsa vesela, da je prekanila Smrt). Ha-ha-ha-ha! Je že gori, je že gori! — Hruška, zgrabi jo! Zgrabi jo in drži jo! — Ha-ha-ha-ha!

(Zavesa pade.)

8. prizor.

Smrt. Že tri dni sem na hruški, in ta zlobna starka me še ne spusti doli! Ubogi bolniki, ubogi strežniki! Že tri dni ni nihče umrl! Kaj bo, kaj bo?

9. prizor.

Skrb (se prismehlja). Ali jo vidite? Ha-ha-ha! Zdaj pa le ruši staro in mlado, če moreš! Zdaj pa le pridi pome, ha-ha-ha-ha! Zdaj pa le pridi, če moreš!

Smrt. Seveda, Skrb si, zato tako govoriš! Ali se ti ne smilijo ljudje, ki od skrbi že padajo; bolniki, ki umirajo, a umreti ne morejo, ker ni mene, da bi jih rešila? Skrb, spusti me, da jih že skoro rešim!

Skrb. Ne bo nič, ne bo nič, le visi na hruški!

Smrt. Spusti me doli, dam ti za to, karkoli hočeš.

Skrb. Sem si mislila, da bo tako. (Smrti.) Viš, pustila bi te na hruški, da bi se posušila gori, in da bi ti krokarji izključevali tisto smrtonosno koso iz tvojih rok; toda vedi, tudi Skrb ima usmiljeno srce! Ali mi obljubiš, da ne prideš nikdar pome?

Smrt. O, neusmiljena Skrb! Ali ti ni zadosti, da že dosedaj mučiš ljudi na svetu, ali jih moraš še naprej? O, Skrb, Skrb, ti si grozna!

Skrb. Ne pomaga nič! Reci „da“, ali pa „ne“!

Smrt. O-jej, o-jej! Kaj pa bo, če ne bom smela nikdar odvezeti ljudem Skrbi, če bo trla vedna Skrb Adamove otroke!

Skrb. Mene ni volja čakati; reci „da“, ali pa visi! (Hoče oditi.)

Smrt. Počakaj, Skrb! O-jej, o-jej! Če pa že ni drugače, če pa že ni drugače, naj pa bo! Da, nikdar ne pridem pote!

Skrb. Ha-ha-ha-ha! Nikdar ne pride pome! Nikdar ne pride pome, nikdar, nikdar! — Hruška, zdaj jo pa le spusti! (Med smehom in ploskanjem z rokama, da je tako zvito ugnala Smrt v kozji rog, odide v hišo.)

Smrt (zleze počasi s hruške in se postavi sredi odra. Jako resno). O, človek! Skrbi ubiti ali umoriti in odnesti s sveta sedaj nihče ne more. Imel boš torej Skrbi, dokler boš živ. Da ti bo pa lažje skupaj s Skrbjo živeti, zato — potrpi!

(Zavesa pade.)

Hi-hi-hi!

Ali tisti čas
pel sem punčki jaz
pesem radostno,
da nikdar tako.

Ali tisti čas
pel sem punčki jaz
pesem žalostno,
da nikdar tako.

Ali tisti čas
se smehljaj obraz
punčki je tako
koč zvečer nebo . . .

Ali tisti čas
se smehljaj obraz
vedno je tako
koč zvečer nebo . . .

„Punčka — ha-ha-ha!
nima nič srca!“
Marta se smeji
meni: „Hi-hi-hi!“

Cvetko Slavin.

Sirota.

(Narodni motiv.)

Huka v gozdu kukavica,
joka mlada sirotica,
„Ah, čemu sirota plakaš,
mamice več ne dočakaš. —
Mamica na odru spava,
usa je v svečkah njena glava.“
„Mamica, oj, ljuba mama,
noč ne bo predolga nama?

Dolga ti ne bo nočica,
trda ne ta posteljica?
So sosede k nam se zbrali,
mamo bodo odpeljali,
vzeli bodo mamo meni,
meni, devi zapuščeni.
Zapuste me sirotico —
kakor v gozdu kukavico.““

C. Logar.

